

LATIN MED ALLMÄN SPRÅKKUNSKAP

i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning

LATINET ETT DÖTT SPRÅK? ABSOLUT INTE!

I dagens skola studerar närmare 2 000 elever ämnet latin med allmän språkkunskap. Vad är det som gör latinet så intressant?

Latinet är fortfarande aktuellt, även om det inte talas i dag. Latinet är både språk och kulturhistoria. Det har satt många spår i andra europeiska språk och alldeles påtagligt i modern teknik, där praktiskt taget alla nya termer går tillbaka till latinska (eller grekiska) ordstammar (t ex **motor** framdrivare). Latinet var vetenskapens internationella språk ända in i senare tid. Det finns i dag många latinska termer inom bl a botanik (t ex **viola tricolor** styvmorsviol), zoologi (t ex **vespa** geting), medicin (t ex **fractura** brott på ben) och juridik (t ex **alibi** annorstädes). Latinet påverkar fortfarande näringslivets och reklamens språk, t ex **Semper** alltid, **Anticímex** mot vägglus, **Secúritas** säkerhet, **Vademécum** gå med mig. Nya begrepp skapas ständigt på latinskt ordmaterial.

INTERNATIONELLA ORD

Latinet har under långa tidsperioder fungerat som internationellt kommunikations- och vetenskapsspråk i de flesta europeiska länder. Latinet är moderspråk till de romanska språken

(franska, italienska, spanska, portugisiska, rumänska m fl). Över 90 % av deras ordförråd är av latinskt ursprung, jfr lat **quattuor** fyra, fra **quatre**, it **quattro**, spa **cuatro**, port **quatro**.

Under tidernas lopp har en mängd latinska ord också trängt in i andra europeiska språk. Engelskans ordförråd härstammar till ca 60 % från latinet, och i svenskan är en hög procent av orden ursprungligen latinska. Detta gäller också många vardagsord, som de oförändrade orden **summa** och **penna** eller de något förändrade **krona** (lat corona) och **muskel** (lat musculus).

Vi vet numera att flertalet europeiska och många indiska språk har ett gemensamt ursprung. Tydliga bevis på vår språkfamiljs samhörighet utgör de s k arvorden. Latinet **nasus** och svenskans **näsa** är arvord från det indoeuropeiska urspråket. Man skiljer i språkvetenskapen mellan arvord och lånard. Lånord är ord som har inlånats från ett annat språk och sedan antingen förblivit oförändrade eller utvecklats enligt den nya språkmiljöns ljudlagar. Det är i allmänhet lätt att skilja på arvord och lånard. Svenskans **nas-al** är således ett lånard som vi har hämtat från det latinska **nas-us**.

Språklig inriktning, Individuellt val, Valbar kurs

Ämnet Latin med allmän språkkunskap består av tre kurser A, B och C om vardera 100 poäng. Kurserna bygger på varandra.

På elevernas valblankett för årskurs 2 på S-programmet tas Latin A mestadels upp som dels kurs inom Inriktning Språk, dels kurs inom Individuellt val, den senare kursen även för andra inriktningar av S-programmet samt för N-programmet. Latin A bör erbjudas i årskurs 2 för att det skall bli möjligt att därefter studera kurserna B och C för dem som så önskar.

För val till årskurs 3 tas latin B mestadels upp på samma sätt eller som Valbar kurs, i förekommande fall med tillägg av Latin C.

Som språk definieras och redovisas såväl moderna som klassiska språk i Skolverkets skrift Gy 2000:18 Språk. Undervisningen i andra språk än svenska, engelska, franska, tyska och spanska anordnas enligt 5 kap. 4 § gymnasieförordningen om antalet elever som önskar läsa språket uppgår till minst fem i kommunen.

KULTURHISTORISKT INTRESSANTA TEXTER

Att studera latin innebär en främst språklig men också litterär och kulturhistorisk vandring genom århundradena fram till vår egen tid. Citat och sentenser, s k bevingade ord, studeras självfallet på originalspråket (t ex **Nihil sub sole novum** "Intet är nytt under solen". Likaså inskrifter, t ex den på minnesstenen över Carl von Linné i Åholmens naturpark vid Västerås: **CAROLO A LINNÉ. SI QUAS MONUMENTUM, CIRCUM-SPICE.** "Åt Carl von Linné. Om du söker en minnesmärke, se dig runt omkring!" När du står framför stenen, kan det vara spännande att förstå texten! Det är inte heller ovanligt att man på originalspråket studerar olika körverk, t ex **Carl Orffs Carmina Burana** eller **Mozarts Requiem**.

Genom att studera intressanta originaltexter får läsaren möjlighet att förundras över och ta ställning till människans ständigt återkommande tankar och frågor om liv och död, makt och slaveri, tro och vantro, och hennes känslor av kärlek och hat, hopp och fruktan. Innehållet är aktuellt och samtidigt 2000 år gammalt! Det är ofta en hisnande upplevelse att själv kunna konstatera att avståndet till det förflutna inte är så långt.

Studierna av latin (och grekiska) ger många tillfällen att ta del av den kulturella gemenskap som förenar Europas länder.

FÖRDJUPAD ALLMÄNSPRÅKLIG KOMPETENS

Studiet av ämnet latin med allmän språkkunskap ska resultera i en fördjupad allmänspråklig kompetens. Man lär sig grammatik. Det är vidare både nyttigt och roligt med en språklig säkerhet när det gäller att förstå lånord från latinet: **pre-lud**-ium (för-spel), **sub-trah**-era (dra undan), **trans-port**-era (bära över), **ab-dik**-era (av-säga), **dis-trah**-era (dra åt olika håll), **ex-port**-era (föra ut), **re-vid**-era (åter se igenom), **pro-duc**-era (fram-bringa), **post-lud**-ium (efter-spel), **kom-prim**-era (samman-prensa), **in-klud**-era (inne-sluta) etc.

Detsamma gäller vissa vanliga verbstammar. Det kan illustreras med följande: **komponera** är bildat av *en stam* (**componere** = sätta samman) och **komposition** och **kompositör** av *en annan stam* (**compositus**) av samma verb.

Sverige är i dag medlem av EU och ett mycket internationaliserat land. Behovet av goda språkliga kunskaper är stort. Det gäller inte bara att tala språken utan även att skriftligt uttrycka sig på ett korrekt sätt. Latinstudiet ger ökad respekt för språklig exakthet. För den som vill känna språklig säkerhet är latinet en väg till fördjupad språkförståelse.

Vi avslutar med en tablå över **VECKODAGARNAS NAMN**. Babylonierna räknade med sju rörliga himlakroppar. Dessa fick ge namn åt de sju veckodagarna. Namnen översattes till grekiska och därifrån till latin. I de germanska språken har veckodagarnas namn översatts till motsvarande germanska namn. Var och en kan utifrån tablå fundera över likheter och olikheter mellan olika språks veckodagsbenämning.

	Latin	Franska	Svenska	Engelska	Tyska
Solen	Solis dies, dies dominica	dimanche	söndag	Sunday	Sonntag
Månen	Lunae dies	lundi	måndag	Monday	Montag
Mars	Martis dies	mardi	tisdag (Tyrs dag)	Tuesday	Dienstag
Mercurius	Mercurii dies	mercredi	onsdag (Odens dag)	Wednesday	Mittwoch
Juppiter	Iovis dies	jeudi	torsdag (Tors dag)	Thursday	Donnerstag
Venus	Veneris dies	vendredi	fredag (Frejas dag)	Friday	Freitag
Saturnus	Saturni dies Sabbati dies	samedi	lördag (Iögardag)	Saturday	Samstag

VILL DU VETA MERA?

www.klassikerforbundet.org (Svenska klassikerförbundet, som också kan försälja en video om latinet i gymnasieskolan genom sin sekreterare bjorn.borjeson@telia.com)

www.latinforalla.net Latin för alla - en nybörjarkurs i latin på Internet (Staffan Edmar)